

Μάθημα: Λαϊκή λογοτεχνία: Σύγχρονες Όψεις (ΕΔ0025)
Διδάσκων καθηγητής: ΚΑΤΣΑΔΩΡΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
Φοιτήτρια: Πουλάκη Καλλιόπη (ΑΜ: 4112017218)

Θέμα Εργασίας:
«Θρύλοι και Θρήνοι για την

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- **Θέμα:** ενδιαφέρον, διαχρονικής αξίας, επίκαιρο, σημαντικό.
- **Σκοπός:** πολύπλευρη μελέτη διαχρονικού ρόλου. Απώτερος στόχος: ανάδειξη-διάδοση θρύλων-θρήνων, ευαισθητοποίηση, διατήρηση ιστορικής μνήμης.
- **Μεθοδολογία:** βιβλιογραφική - διαδικτυακή έρευνα - μελέτη επιστημονικά έγκυρων πηγών, κριτική διεπιστημονική προσέγγιση, αναλυτικοσυνθετική παρουσίαση, ευδιάκριτη παράθεση προσωπικών απόψεων.

- **Δομή Εργασίας:**

- Εισαγωγή.
- 1^ο Κεφάλαιο: Γενική θεώρηση Κωνσταντινούπολης.
- 2^ο Κεφάλαιο: Θρύλοι για χτίσιμο Πόλης και Αγίας Σοφίας και Θρύλοι για Άλωση.
- 3^ο Κεφάλαιο: Θρήνοι Άλωσης (λαϊκή - λόγια²

1^ο ΚΕΦ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ - Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

- **Κωνσταντινούπολη:** «Γέφυρα» μεταξύ δύο ηπείρων και δύο πολιτισμών, με μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO.

- **Θέση** αρχαιοελληνικού Βυζαντίου (Βύζαντας 667 π.Χ., αποικία Μεγαρέων).

Εγκαίνια: Μέγας Κωνσταντίνος (330 μ.Χ.) - Νέα Ρώμη. Μεγαλοπρέπεια, ρόλο σε παγκόσμια ιστορία, πλήθος εχθρών.

Άλωση 29 Μαΐου 1453, μετά 54 ημέρες πολιορκίας, λεηλασία, προσπάθεια αφανισμού ελληνικού - χριστιανικού στοιχείου.

- **Οριοθέτησε ολόκληρη ιστορική περίοδο.**

- **Για αιώνες:** η Βασιλεύουσα - Βασίλισσα των πόλεων, η «Επτάλοφος», ο «Οφθαλμός της Οικουμένης», «χωνευτήρι» λαών και πολιτισμών, σύμβολο ελληνισμού - χριστιανισμού, με πολιτικό,

ΠΟΛΗ

2.1. Ο Θρύλος στη Λαϊκή μας Παράδοση

- **Θρύλος:** αφήγηση για ανθρώπινες πράξεις παραποιημένες από λαϊκή φαντασία. Μεγαλειώδεις πράξεις και κατορθώματα, πάνω από όρια δυνατού, εντός χωροχρονικών ορίων.
- Προφορική παράδοση με δραματικότητα και λογοτεχνική ιδιαιτερότητα, που αποσπασμένη από λογοτέχνες αποκτά καλλιτεχνική μορφή.
- **Διαφοροποίηση από παραμύθι:** σύνδεση με συγκεκριμένα πρόσωπα και γεγονότα.
- Για κάποιους: παραδοσιακοί θρύλοι Άλωσης: προέκταση λαϊκών θρήνων ελληνισμού!
- **Λουκάτος:** παραδόσεις ή θρύλοι: φανταστικές διηγήσεις πλασμένες βάσει δοξασιών, που πιστεύονται για αληθινές.
- **Είδος λαϊκής λογοτεχνίας, μέσο διάδοσης λαϊκού πολιτισμού, εργαλείο καλλιέργειας πολιτισμικής ταυτότητας.**
- **Νικόλαος Πολίτης*:** κατάταξη παραδόσεων σε 39 ομάδες. Η δεύτερη: «Η Πόλη και η Αγία-Σοφιά».

2.2. Θρύλοι για το χτίσιμο της Πόλης

- **Όνειρο αγγέλου:** αρχική επιλογή Γροία - πόλη Αινεία (θεμελίωση Ρωμαϊκής Πολιτείας). Αγγελος σε όνειρο με πρότροπη αλλαγής τοποθεσίας.
- **Θεία Δύναμη:** χάραξη ορίων πόλης με ακόντιο, από Κωνσταντίνο. «Θα προχωρήσω μέχρις ότου σταματήσει αυτός που προχωρεί μπροστά μου»
- **Αϊτός:** μαρτυρίες για τοποθέτηση από αϊτό ενός πύργου σε σημείο ανεγέρσης Ρουμπένς. παράσταση δαφνοστεφανωμένου Κωνσταντίνου, επιβλέπων τα σχέδια και από πάνω του αϊτός.

2.3. Θρύλοι για το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας

- **Α' εγκαινία:** 360 μ.Χ. - Μέγας Κωνσταντίνος
- **Β' εγκαινία:** 537 μ.Χ.-Ιουστινιανός: «Νενίκηκα σε ζολομών»
- Αγγώστος ζητά από Ιουστινιανό να μη φοβηθεί δαπάνη και συνοδεία να του φέρει χρυσό. Τους οδηγεί σε παράδοξο παλατιό, όπου χρυσό, μα επιστρέφοντας να τον βρουν βλεπουν έρημο.
- Η Πολίτης: **Θρακικός θρύλος:** μέλισσα βγαίνει από παράθυρο με το μέσηνο αντίσωρο του αυτοκράτορα στο στομάχι. Σε κυψέλη πρωτομάστορα βρίσκεται Εκκλησία πελεκητή με το αντίσωρο στην Αγία Γραφή της, που υπέδειξε το σχέδιο του Ναού.

Τούρκοι

- Πρόσφατα: έντονη επίδραση θρύλων με αφορμή περιστατικά.
- Μαρτυρία Τούρκου στρατηγού σε Έλληνα ομόλογο: κρυμμένος σε υπόγεια της Πόλης ο **Μαρμαρωμένος Βασιλιάς**.
- **Νερά Μαρμαρά:** συνεχής γαλήνη, ανεξήγητη από επιστήμονες Τούρκους, στο σημείο ναυαγίου ενετικού πλοίου με Αγία Τράπεζα. Αυτή πλησιάζει την ακτή για να πάρει τη θέση της στο
- Εμφάνιση **εξαπτέρυγου αγγε** καλυμμένα με γύψο και μέταλλο Σοφίας. **Άλλοι 4 εξαπτέρυγοι άγγ**
- **Milliyet:** θαύμα με πιθανές προεκτ
- Πρόεδρος κόμματος «**Saadet**»* προ
- διαμελισμού Τουρκίας!

- **Φέρετρο βασίλισσας Σοφίας** (σύνδεση με Αγία-Σοφία) μπροστά στο Μιχράμπ*. Αν πειραχθεί, έγερση

● Θρύλος **κρυμμένου Πατριάρχη** και **Κλειστής Πύλης** (ανάλογος με δικό μας κρυμμένο παπά). Πατριάρχης που λειτουργούσε τη στιγμή της Αλώσης, καταφύγιο πίσω από μυστήρια κλειστή πύλη. Μέ ανοιγμά της θα ακουστούν ψαλμωδίες.

● **Σαμπάχ:** κάθε Πάσχα εμφάνιση κόκκινων αυγών!

● **Αποκάλυψη μωσαϊκών** Ναού με αυτοκρατορες Δημοσιεύματα φόβου για «Μωσαϊκό Αποκάλυψης» (Ιησούς μεταξύ Παναγίας και Βαπτιστή), Έσχατολογικό σύμβολο αναβίωσης αγίας Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας*

● **Σαμπάχ:** Θαύμα: **Σταυροί Αγίου Ανδρέα*** (διαγώνιος) **και Ιουστινιανού** στην οροφή του Ναού. Τρομάζει θρύλος για πανάρχαιο κειμήλιο από Αίγυπτο, κρυμμένο στην Αγία Σοφία- φοβία για επάνοδο της σε Ορθόδοξη Εκκλησία.

● Μύθος για «**Kizil elma**»-«**Κόκκινο Μήλο**» (σύνδεση με θρύλο «Κόκκινης Μηλιάς»). Πριν: «Κόκκινο Μήλο» η Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη, η Βιέννη, η Μόσχα. Τώρα: σύμβολο ένωσης Τούρκων και κατάκτησης εδαφών.

Ερντογάν: Χρήση σε επίθεση ενάντιον Κούρδων Συρίας (2018).

Εθνικιστές: «Συνασπισμός Κόκκινου Μήλου» για μη ένταξη σε Ε.Ε.

2.5. Θρύλοι για την άλωση

- **Θρύλοι:** μη αποροχή, θανάτου και μη ανευρεση τάφου τελευταίου αυτοκράτορα, συντήρηση ελπίδων*
- **Γ. Φραντζής**, σύμβουλος Παλαιολόγου: θάνατος Κωνσταντίνου Πύλη Αγίου Ρωμανού: «Δεν υπάρχει κανένας χριστιανός να μου πάρει το κεφάλι» (αναγνώριση από χρυσές περικνημίδες με δικέφαλους αετούς)
- **Ο «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς»:** Τη σπινθή της Άλωσης «Αγγελος Κυρίου» οδηγεί τον βασιλιά σε μία σπηλιά βαθιά στη γη, κοντά στη χρυσοπορτα. Μαρμαρωμένος ωστόσο τον ζωντανεύει αγγέλος για εκδίωξη Τούρκων έως Κόκκινη Μηλιά.
- **Λ. Κουμάκης*** μάρτυρες για ύμνους και ψάλλωδες από κλειστή Πύλη Αγίας Σοφίας.
- **Παραλλαγή** Αγιορείτων, Γεροντών: μαρμαρωμένος βασιλιάς, ο Ιωάννης Δούκας Βατάτζης, αυτοκράτωρ Νίκαιας. Φύλαξη από μυστικό τάγμα Ελλήνων, εξολαμισθέντων κρυπτοχριστιανών σε κρυφό μέρος. Με εξοδο από θήκαρι μισοβγαλμένης βυζαντινής ρομφαίας ώρα προφητείας για απελευθέρωση.
- **Ωστόσο**, το βασικό θέμα του θρύλου, ο βασιλιάς λυτρωτής και η προσωρινοτητα της σκλαβιάς, υπάρχει και σε προγενέστερα της Άλωσης προφητικά και χρησμολογικά κείμενα.

Ο άφθαρτος Ιωάννης Βατάτζης:
Ο άφθαρτος Ιωάννης Βατάτζης, ο οποίος έζησε από
από ταφούσε μικρά Δοία, κουκκισμένο
στην πόλη σε μυστικό, στήλατο,
Μαρτυρές είδαν στο στήλατο και τον
Μαρμαρωμένο βασιλιά με πολέμικη
ήκη και το μισοβγαλμένο από τη
πόλη. Αναμμένο καντήλι: Έλληνες
(Gül Chamber)* με τάφο Παλαιολόγου
οικόπεδο για αιώνες θινόκαι
Αναμμένο καντήλι που είδα Μωάμεθ ο Πορθητής
σε τάφο να είναι πάντα αναμμένο με
εξοχάπο το θησαυροφυλάκιο του.
Επώνυμο του τζαμικού, τάφο με ελληνική
επιγραφή: «ΕΝΘΑΘΕ» κείται ο 13ος
Απόστολος*»
Άλλη άποψη: ακέφαλος
αυτοκράτορας στο προσκήλιο του
τζαμικού σε τάφο με όνομα «Γκιουλ
Μπαμιά»-άγια μορφή μουσουλμάνων
Ο τάφος του βασιλιά (έρυλος από
Πόλη) Ν. Πολίτης τάφος σε αυλή
χανιού, στο Βεφά Μειδάνι (παλαιότερα
αναμμένο καντήλι) και πιο πέρα τάφος
«αράπη» που τον σκότωσε,
σκεπασμένος με λαχούρια και χαλιά.

- **Ο Θρύλος της Κόκκινης Μηλιάς:** Ν. Πολίτης: Κόκκινη Μηλιά, το Μονοδένδρι (σύνορα Τουρκίας – Περσίας), όριο εκδίωξης Τούρκων από Παλαιολόγο. Χρησμοί και προφητείες προ Άλωσης. Αναφορά και από Εθνομάρτυρα Πατροκοσμά τον Αιτωλό*.
- **Η Κερκόπορτα*:** ημιυπόγεια πόρτα πλάι σε παλάτι Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογέννητου, είσοδος γενίτσαρων (προδοσία).
- **Τα μισοτηγανισμένα ψάρια στο Μπαλουκλή*:** Στιγμή άλωσης: τα ψάρια που τηγάνιζε καλόγερος ζωντάνεψαν κι έπεσαν σε πηγή αγιάσματος Παναγίας Μπαλουκλιώτισσας. Προφητεία: με απελευθέρωση, άλλος καλόγερος θα τα αποτηγανίσει.
- **Τα ψάρια του καλόγερου** (Παραλλαγή): Καλόγερος τηγάνιζε ψάρια σε όχθη ποταμού. Με μήνυμα Άλωσης από πουλί, τα μισοτηγανισμένα ψάρια πήδηξαν στο ποτάμι. Ζουν αιώνια, τηγανισμένα από τη μία πλευρά έως απελευθέρωση.
- **Ο παπάς της Αγια-Σοφιάς:** Με είσοδο Τούρκων ¹⁰σε Αγια-Σοφιά ο παπάς που λειτουργούσε μπήκε με το

● **Τα Δισκοπότηρα της Αγία-Σοφιάς** (Παραλλαγή):
ο πρωτόπαπας με Άγια Δισκοπότηρα σε βάρκα είδε
το φεγγάρι μαυρισμένο πάνω στον τρούλο και αντί
για σταυρό, μισοφέγγαρο. Προφητεία: «Θα είναι
πανσέληνος. Έκλειψη θα γίνει κι η Πόλη θα πέσει!».
Άγγελος πήρε τα Δισκοπότηρα, η θάλασσα κατάπιε

Ήταν μια φορά κι έναν καιρό
μες στην Εκκλησιά την
τρισυπόστατη,
ήταν το χρυσό και τ' αργυρό
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Ήταν μια φορά κι ένα καιρό, μια φορά
κι έναν καιρό.

Κι όταν λειτουργούσε ο παπάς
τη στιγμή που μόνος προσκόμεζε
κάποιος του το πήρε - πού το πας
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο;
Στράφηκε και ρώτησε ο παπάς, ναι
πού το πας;

Πού το πας μ' ολάνοιχτα φτερά,
μόνο ο βασιλιάς μας εκοινώνησε
κοίταξε τι πλήθος καρτερά
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Πού το πας μ' ολάνοιχτα φτερά, ναι

Έτσι με τη Θεία Κοινωνιά
θα το κρύψω μέσα στον Παράδεισο
και στην πιο κρινόσπαρτη γωνιά
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Έτσι με τη Θεία Κοινωνιά, με τη Θεία
Κοινωνιά.

Θα μεταλαβαίνουν οι ψυχές
των μαρτύρων που 'χυσαν το αίμα
τους
και θ' ακούει ανήκουστες ευχές
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο
από των μαρτύρων τις ψυχές, των
μαρτύρων τις ψυχές

Ωσπου να 'ρθει η ώρα κι η
στιγμή
που 'θε ν' ακουστούν ευχές
ανήκουστες
θα το ξαναφέρω με τιμή

● **Η Κρυπτή της Αγίας Σοφίας:** Πολυχρόνης Ενεπεκίδης* σε μυστικό δωμάτιο Αγίας Σοφίας - το κρυφό, ιερό, καταφύγιο ιερέα Αλώσης, γραφείο αναστηλωτή μνημείου Γκάσπαρο Φοσάτι με υποδείξη Ελλήνων Πόλης

● **Η Αγία Τράπεζα:** Χρυσή. Από πάνω της, 30 αυτοκρατορικά στέμματα*. Το πλοίο της, ένα από τα 3 ενετικά με κειμήλια Αγίας Σοφίας, βούλιαξε στον Μαρμαρά

● **Η περιοχή του Μαρμαρά:** Έκτοτε, ανεξήγητο φαινόμενο: νερά πάντα γαλήνια. Ν. Γκολίτης: «Την ημέρα που πάρθηκε η Πόλη εβαλαν σ' ένα караби την Αγία Τράπεζα να την πανε στην Φραγκία, για να μην πεσει στα χέρια των Τούρκων. Όμως στη θάλασσα του Μαρμαρά, άνοιξε το караби και η Αγία Τράπεζα βούλιαξε στο μέρος εκείνο η θάλασσα είναι λάδι. Και γνωρίζουν το μέρος από τη γαλήνη που έχει και την ευωδιά που βγαίνει. Πολλοί αξιώθηκαν να την ιδούν στα βάθη της θάλασσας»

● **Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλάει:** Κοινό σημείο θρύλων Αλώσης: σταματήμα χρόνου και πιστή για αποκατάσταση τάξης

● **Θρύλος Ηπειρού:** Σταματήμα ροής νερών ποταμού με αναγγελία Αλώσης από πουλί σε βοσκούς, και πιστή για επανάφορα με απελευθέρωση. Αντίδραση φυσικού στοιχείου στο αφυσικό γεγονός.

• **Ο γιος της χήρας:** Γραφή για Άλωση, από πουλί σε Άγια Τράπεζα Μητρόπολης Τραπεζούντας*. Γιος χήρας: «Πάρθεν η Πόλη, Πάρθεν η Ρωμανία». Προφητεία νέου: «Κι αν η Πόλη έπεσε, κι αν πάρθεν η Ρωμανία, πάλι με χρόνους και καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι».

• **Ο Πύργος της Βασιλοπούλας:** Διδυμότειχο. Βασιλοπούλα που αναπλήρωνε βασιλιά εξαπατήθηκε από Τούρκους με χρυσοκέντητο μαντήλι του, παρέδωσε κλειδί κάστρου και έπεσε από πύργο.

• **Οι Κρητικοί πολεμιστές:** Τρία αδέρφια, άρχοντες Κρητικοί, υπερασπίζονταν πύργο τειχών, ακόμα και μετά Άλωση. Αποδοχή πρότασης εντυπωσιασμένου Σουλτάνου να φύγουν ασφαείς, με στόχο να επιβιώσουν για να πολεμήσουν πάλι. Το πλοίο τους περιπλανιέται. Θα τους φέρει στην Πόλη σε μάχη ανακατάληψης.

• **Οι εικόνες που δεν καταστρέφονταν:** Ακόμα άθικτη τοιχογραφία Παναγίας Βρεφοκρατούσας στον γυναικωνίτη Αγίας Σοφίας, μετά από κεραυνοβόληση Τούρκων αξιωματικών που αποπειράθηκαν
καταστροφή της

- **Η Αναστάσιμη λειτουργία στην Αγία Σοφία:** Ν. Πολίτης από χρονικό: Πάσχα 1522, Τούρκοι Δερβίσηδες είδαν πόρτες Αγίας Σοφίας ανοιχτές και άκουσαν ψαλμωδία «Χριστός Ανέστη». Μπαίνοντας μέσα όλα σταμάτησαν.
- **Ο σταυρός της Αγια-Σοφιάς:** Τρόμος Τούρκων από ανεξίτηλο εσχατολογικό σημάδι εμφάνισης φωτεινού σταυρού στον θόλο.
- **Οι Σουλτάνοι** σπορά χριστιανική: Ο Σουλτάνος παντρεύτηκε τη χήρα έγκυο βασίλισσα. Αυτή, εν απουσία του σε πόλεμο Βλαχιάς, βάφτισε κρυφά το παιδί Παναγή. Πήρε χριστιανική ανατροφή και ελληνική παιδεία, μα ως σουλτάνος μίσος για χριστιανούς.
- **«Το χείρ' χείρ' χειρότερο»** (η Πόλη ολοένα θα χειροτερεύει): Γραμμένο από άγγελο στην πόρτα εισόδου των Τούρκων στην Πόλη
- **Δε θα πάρουμε μόνο την Πόλη, Γιώργο, αλλά και...** (Παναγούδα, 1990). Σε ομιλία πάτερ Παΐσιος, προσφώνηση σε λοχαγό: «Γιώργο, παιδί μου, έλα 'δώ!». Όλοι έκπληκτοι: ο λοχαγός φορούσε πολιτικά¹⁴ και δεν είχε ξαναπάει εκεί. Ο Γέροντας ριπτά πύς

2.6. Οι Θρύλοι μέσα από τη λόγια και τη λαϊκή δημιουργία

- Θρύλοι: πηγή έμπνευσης λαού και λογοτεχνών.
- «**Πάρθεν η Ρωμανία**»: ποντιακό τραγούδι για θρύλο με μήνυμα Άλωσης στην Τραπεζούντα και γιο χήρας. Ταυτόχρονα και θρήνος:

Έναν πουλίν, καλόν πουλίν εβγαίν' από την Πόλην
ουδέ στ' αμπέλια κόνεψεν ουδέ στα περιβόλια,
επήγεν και-ν εκόνεψεν α σου Ηλί' τον κάστρον.
Εσείξεν τ' έναν το φτερόν σο αίμα βουτεμένον,
εσείξεν τ' άλλο το φτερόν, χαρτίν έχει γραμμένον,
Ατό κανείς κι ανέγνωσεν, ουδ' ο μητροπολίτης
έναν παιδίν, καλόν παιδίν, έρχεται κι αναγνώθει.
Σίτ' αναγνώθ' σίτε κλαίγει, σίτε κρούει την καρδίαν.

«Αλί εμάς και βάι εμάς, πάρθεν η Ρωμανία!»

Μοιρολογούν τα εκκλησιάς, κλαίγνε τα μοναστήρια
κι ο Γιάννες ο Χρυσόστομον κλαίει, δερνοκοπιέται, -
Μη κλαίς, μη κλαίς Αϊ-Γιάννε μου, και δερνοκοπισκάσαι
-Η Ρωμανία πέρασε, η Ρωμανία 'πάρθεν. -
Η Ρωμανία κι αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο.

- Ακριτικό, μυθικό, παραδοσιακό τραγούδι Ρούμελης:
Όντας εθεμελιώνανε οι Αρχάγγελοι την Πόλη
Φόντας εθεμελιώνανε οι Αρχάγγελοι την Πόλη,
αγγέλοι την εχτίζανε κι αγγέλοι κουβαλάνε.
Απ' τ' Άγιον Όρος το νερό κι απ' την Αθήνα χώμα
κι από τα Ιεροσόλυμα πέτρες και κεραμίδια.
Σαν χτίσαν κι αποχτίσανε και βγήκανε στην άκρη
θρονιάσανε τη Δέσποινα, Κυρά να διαφιντεύει.
Θαμεύουνταν, ξιαστέκουνταν το πώς να την ειπούνε,
Πόλη Κωνσταντινούπολη, του Κωνσταντίνου η Πόλη.

- Ιστορικός, μελοποιημένος θρύλος Άλωσης:
Καλογριά μαγέρευε
Καλογριά μαγέρευε ψαράκια στο τηγάνι
και μια φωνή, ψιλή- ψιλή φωνή, απάνωθε της λέγει.
«Πάψε γριά το μαγερειό κι η Πόλη θα τουρκέψει,
κι ο Μουχαμπέτης να μπει στην Πόλη καβαλάρης».
«Όταν τα ψάρια πεταχτούν και βγουν και ζωντανέψουν
τότε κι ο Τούρκος θε να μπει κι η Πόλη θα τουρκέψει».
Τα ψάρια πεταχτήκανε, τα ψάρια ζωντανέψαν
κι ο Αμιράς εισέβηκεν στην Πόλη καβαλάρης.

- Θρακιώτικο τραγούδι: εμπλοκή Μεγάλου Αλεξάνδρου και ακρίτα Κωσταντή με Άλωση. Θυμίζει το ακριτικό «Του μικρού Βλαχόπουλου»:

Του Αλέξανδρου και του Κωσταντή

Αλέξανδρος ο βασιλιάς κι ο Κωσταντής αντάμα
μαζ' έτρωγαν, μαζ' έπιναν σε μαρμαρένια τάβλα
μαζ' είχαν αλόγατά τς στο πλάγι τους δεμένα
[Κι εκεί που τρώγαν κι έπιναν και που χαροκοπούσαν]
κι ένα μικρό παιδόπουλο πααίνει και τους λέγει:
Καλά τρώτε και πίνετε καλά γλεντοκοπάτε
Μα ο Τούρκος πάτ'σε το Ρωμιό, πήρε τ' βασιλοσύνη
Αν πάτ'σε ο Τούρκος το Ρωμιό, πήρε και τ' βασιλοσύνη
τα ψάρια όπου ψένομεν στην κρύα βρύσ' να πέσουν...
[πηδούν τα ψάρια 'π' τον νταβά μισοτηγανισμένα
κι απ' τον Θιο ακούν λαλιά, η Πόλη θα τουρκέψει]

● «**Κι η Δέσποινα ως τ' άκουσε**», Ριζίτικο:

Ούλες οι μέρες του Θεού, καλές κι ευλογημένες,
Σαν την ημέρα της Λαμπρής, άλλη καμιά δεν είναι,
Απού σημαίνουν οι γ' εκκλησιές, τα μέγα μοναστήρια,
Σημαίνει κι η Αγια-Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι.

Με τετρακόσια σήμαντρα, με δεκαοχτώ καμπάνες,
Μ' εξήντα πέντε αρχιερείς, με διάκους τετρακόσιους,
Με εκατοδυό πνευματικούς, με το χαρτί στο χέρι.

Ψάλλει ζερβά ο βασιλιάς, δεξιά ο Πατριάρχης,
Ψάλλουνε το χερουβικό για να ξεβγάλουν τ' άγια
Και μια φωνή ακούστηκε, απ' αρχαγγέλου στόμα:

«Πάψετε το χερουβικό κι ας χαμηλώσουν τ' άγια
και δώστε λόγο στη Φραγκιά, την Πόλη επήρε ο Τούρκος
να 'ρθουν να την αδειάσουνε, πράμα να μην αφήσουν
να πάρουν την Αγια-Σοφιά, με τα χρυσά τζη τέμπλα
να πάρουν το Βαγγέλιο, Τράπεζα των αγίω».

Κι η Δέσποινα ως τ' άκουσε, τ' αμμάθιαν τζ' εδακρύσαν
κι ο Μιχαήλ κι ο Γαβριήλ την επαρηγορούσαν:

«Σώπασε αφέντρα και κυρά και μην πολυδακρύζεις
Πάλε με χρόνια με καιρούς πάλε δικά μας θα 'ναι». 18

- «**Τρεις καλογέροι Κρητικοί**», δημοτικό Πελοποννήσου:

Τρεις καλογέροι Κρητικοί και τρεις απ' τ' Άγιον Όρος
καράβι αρματώνανε και καλοσυγυρίζαν
(μα δεν το φτιάνανε πλατύ, μειδέ πολύ μεγάλο).
Στην πλώρη βάζουν το Σταυρό, στην πρύμνη το Βαγγέλιο
και μες στα μεσοκάταρτα την Παναγιά Παρθένα
να μην την βρουν οι άπιστοι (και μας την μαγαρίσουν.
-Σώπαινε, κυρα-Δέσποινα, και μην πολυδακρύζεις.
Πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά σου θα 'ναι).

- Το ίδιο τραγούδι σε παραλλαγή από την Κύπρο:

Τρεις καλογήροι Κρητικοί

Τρεις καλογήροι Κρητικοί και τρεις απ' τ' Άγιον Όρος
καράβι-ν-αρματώσανε με το Χριστός Ανέστη
και ψάλλουν τον Χερουβικό και τ' Άξιον Εστί (ως)
φωνή τους ήλθε απ' ουρανού και απ' Αρχαγγέλου στόμα:
«Πήραν την Πόλη, πήραν την, πήραν τη Σαλονίκη
πήραν και την Αγιά Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι
μόν' δώστε λόγο στη Φραγκιά...»

• Δημοτικό της Μακεδονίας για θαύμα μεταμόρφωσης παπά σε άγγελο και καταφύγιο με Άγια Σκεύη πίσω από πόρτα που δε βρέθηκε ποτέ.

Έπαψ' ευθύς η λειτουργιά, σωπάσαν οι ψαλτάδες,
η εκκλησιά αναστέναξε, σβηστήκαν τα καντήλια,
οι 'κόνες άρχισαν να κλαιν, να χύνουν μαύρα δάκρυα.

Κι ο βασιλιάς μετάλαβε με το φουσάτο τον όλο,
και στ' άλογο τον ρίχτηκε και πάει να πολεμήσει,
λέγοντας προς την Παναγιά και τους Αγίους όλους:

- Σώπασε κυρά Δέσποινα, και σεις Άγιοι μην κλαίτε
πάλε με χρόνους με καιρούς, πάλε δικά μας θα' ναι.

Και τη στιγμή που ο βασιλιάς από τη θήρα βγήκε,
ένας πανέμορφος παπάς στα χέρια τον κρατώντας
την Κοινωνιά και το Σταυρό και το Ιερό Βαγγέλιο,

έβγαλε μιαν οργιά φτερά και σαν αητός υψώθη
και πέταξε στους ουρανούς από 'να παραθύρι,
για να μην πέσουν στης Τουρκιάς τ' αντίχριστα τα
χέρια.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΟΣΑ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΟΡΕΣ ΜΕΛΑ ΘΕΛΠΛΗΘΩΜΑ ΡΥΜΑ
ΧΡΥΔΟΥ ΤΡΥΤΙΣ ΟΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ ΜΕ

(Σε μονοτονικό) «-Είμαστε άντρες εμείς... Να,
κοίταξε στην Ανατολή. Εκεί που βγαίνει ...ο
ήλιος του Γένους. Όποιος δεν έχει μάτια, δε
βλέπει τη χαραυγή· εθνική χαραυγή, πόθος και
καημός αιώνων όλων
πάει να γινάτο πεζά ορκούς δεν ακολουθεί, δεν
καρπύζει στα χέρια του γαίτοκεντρίου, ανοίγει στη
στα νερά του Μαρμαρά, και από τότε είναι εκεί
παράς στα μάντι... Μύρο ανεβαίνει από εκεί
Η χαραυγή του Γένους μας εκεί θ' ανατείλει
Προβάνει ολόγυρα η Αγία Τράπεζα και βούλεται
να πληρώσει τη στεριά, ο ήλιος και το φως των
ελληνικών· χαράσμενος ο ήλιος θα πληρώσει
θα στολίζει Ελλήνων βασιλιάδων χουρμάτα
τοτε θα πάρουμε και τα καρσμένα παρλαία.
και η Οικουμένη θα γίνει καρσμένα παρλαία.
Βασετοάνου το, αγκάλιασμα, και το βάρβαρο
πόδαρ του τουρκού.
και ορθός αντώς εμείς μωο είμαστε Έλληνες!
σκοτεινός οτ' έρεος αν προφήτης του γένους στις
ολόκληρος οτ' έρεος αν προφήτης του γένους στις
ολόκληρος οτ' έρεος αν προφήτης του γένους στις
παραδοθείς και τους θρύλους του.» πίστη οτ' έρεος

● Ποίημα «**Μαρμαρωμένε Βασιλιά!**» **Κώστα Καρυωτάκη.** Ύμνος σε γενναιότητα, θάρρος, αταίριαστο με το μεγαλείο θάνατο Παλαιολόγου, αναμονή υλοποίησης ομώνυμου θρύλου:

Και ρίχτηκε με τ' άτι του μες στων εχθρών τα πλήθια.

Το πύρινο το βλέμμα του σκορπούσε την τρομάρα
και το σπαθί του τη θανή. Στα χάλκινά του στήθια
εξέσπασε η όργητα σε βροντερή κατάρα.

Εθόλωσαν τα μάτια του. Τ' αγνό το μέτωπό του,
θαρρείς, ο φωτοστέφανος της Δόξας τ' αγκαλιάζει.
Κι έπεσε χάμου ο Τρανός! Θρηνήστε το χαμό του.
Μα, μη! Σε τέτοιο θάνατο ο θρήνος δεν ταιριάζει.

Κι έπεσε χάμου ο Τρανός! Κυλίστηκε στο χώμα
ένας Τιτάν π' ακόμα χτες εστόλιζ' ένα θρόνο,
κι εσφάλισε —οϊμένανε!— για πάντ' αυτό το στόμα
που κάθε πίκρα ρούφαγε κι έχουν ελπίδες μόνο.

Μαρμαρωμένε Βασιλιά, πολύ δε θα προσμένεις.
Ένα πρωί απ' τα νερά του Βόσπορου κει πέρα
θε να προβάλει λαμπερός, μιας Λευτεριάς χαμένης,
ο ασημένιος ήλιος. Ω, δοξασμένη μέρα!

Ποίημα «Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ»
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ
Μαυροβούνι, 1913
Μηλιάς, Συμβολισμοί παράδοσης, γιαγιά?
Παλαιές, νέες, εννούντα, νέα γενιά

- Τον είδες με τα μάτια σου, γιαγιά τον
ή μήπως και σου φάνηκε, σαν όνειρο να
σαν παρ' όμοιοι τάχα;

- Τον είδα με τα μάτια μου, ωσάν και σένα
Πα να γενώ εκατό χρόνών, κι ακόμα το
σαν να 'ταν χθες μονάχα.

- Ποτέ απέθανε γιαγιά;

- Και τώρα πια δεν μπορεί γιαγιάκα να
ξυπνήσει;

- Ω, βέβαια! Καιρούς καιρούς, σηκώνει το
και βλέπει αν ήθελ' η στιγμή, που 'χει ο
Θεός ορίσει.

- Όταν γιαγιά μου, πότε;
αρωματωθείς και καμείς, ν'
τον όρκο στην Ελενθερία, ου κι όλη ή
θα σώσετε την χώρα

Κι ο βασιλιάς θα σηκωθεί τον Τούρκο να
Και χτύπα-χτύπα, θα τον πα πίσω στην
και πίσω από τον ήλιο, που πια να μη
γυρίσει!

• Η «Φλογερά του Βασιλιά» Κωστή Παλαμά(1910), σε 12 Λόγους αφήγησε ταξιδιού Βασιλείου Βουλγαροκτόνου σε Αθήνα, ιστορικό παρελθόν, ύμνος ελληνικών τόπων, «προφητεία» και ελπίδα για «ανάσταση» με βοήθεια Θεού και «Μαρμαρωμένου Βασιλιά»:

• **Πρώτος Λόγος:** «Άγριο κι αν είναι το όραμα, καλό είναι το σημάδι.

Μπροστά σας ο αυτοκράτορας και νάτος δεσπότης,

ίδιος, ακέριος, άλιωτος όχι από κρίματ' σα χτυπημένος από οργής ουρανικής,

Μαρμαρωμένος βασιλιάς, θαυματουργός πατέρας,

άλιωτος, άγιο λείψανο, ξαναζωντανέ μήνυμα τρίςευλογητό, σαν άγγελος Κυ

• **Ενδέκατος Λόγος:** «Στην Πόρτα στη Χρυσόπορτα που ολάνοιχτη κι αστράφτει,

καιροί, από σας, ηρωικοί, κι από των τροπαιούχων

αυτοκρατόρων πομπικό το πέρασμα, προσμένουν

σε περίμέν' η άγγέλισσα, Δέσποτα καβαλάρη»

«...Μαρμαρωμένος βασιλιάς, και θα ξυπνώ· απ'

το μυστικό και το άβρετο που θα με κλή, θα

και τη χτιστή Χρυσόπορτα ξεχτίζοντας θα

και καλιφάδων νικητής και τσάρων

πέρα στην Κόκκινη Μηλιά θα παίρνω την

• και
το μνήμα
βγαίνω,
τρέχω,
κυνηγάρης,
ανάσα...»

25

● Δημοτικοφανές τραγούδι «**Τα Ευζωνάκια**», **Ζ. Παπαντωνίου**: Μεγάλη Ιδέα:

Στην Αγια-Σοφιά αγνάντια βλέπω τα ευζωνάκια.
Τα ευζωνάκια τα καημένα στους πολέμους μαυρισμένα.
Κλέφτικο χορό χορεύουν και αντίπερα αγναντεύουν.
Κι αγναντεύοντας την Πόλη τραγουδούν και λένε:
-Τούτοι είναι οι χρυσοί της θόλοι, αχ! κατακαημένη Πόλη,
να ή μεγάλη Εκκλησιά μας, πάλι θα γενεί δικιά μας.
Στην κυρά τη Δέσποινά μας, πες να μη λυπάται.
Στις εικόνες να μην κλαίνε, τ' ευζωνάκια μας το λένε.
Κι ο παπάς που είναι κρυμμένος μέσα στο άγιο βήμα,
τα ευζωνάκια δε θ' αργήσει να βγει να τα κοινωνήσει.
Και σε λίγο βγαίνουν τ' άγια μέσα από μυρτιές και βάγια.

● Τραγούδι «**Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς**»*, σύνδεση με ομώνυμο θρύλο:

Έστειλα δυο πουλιά στην Κόκκινη Μηλιά
που λένε τα γραμμένα,
το 'να σκοτώθηκε, τ' άλλο λαβώθηκε
δε γύρισε κανένα.

Για τον μαρμαρωμένο βασιλιά
ούτε φωνή, ούτε λαλιά.
τον τραγουδάει όμως στα παιδιά,
σαν παραμύθι η γιαγιά.

27

«Ουκ εάλω η Πόλις. Ουκ εάλω η ρίζα
ουκ εάλω το φως! ουκ εάλω η
ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΣΑ ΨΥΧΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ»
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΡΗΝΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

- Οδυνηρά γεγονότα προκαλούν συγκινητικές δημιουργίες, καθαρά δημοτικές ή λόγιες, αλλά λαϊκές στην έμπνευσή τους, με ρόλο την ικανοποίηση της ανάγκης έκφρασης του κοινού αισθήματος.
- Θρήνοι: ζωή αιώνων, παραλλαγές αρχέτυπων τραγουδιών με συρραφή στίχων παλαιότερων. Πολλοί, μελοποιημένοι, εκφράζουν θρήνο, παρηγοριά, ελπίδα, με στερεότυπους στίχους: όπως «Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα επουράνια» ή «Σώπασε κυρά-Δέσποινα...».
- Λίνος Πολίτης*: σύγχυση ιστορικών τραγουδιών με μοιρολόγια σε κατάταξη. Έτσι, «**Πάρθεν η Ρωμανία**»: τραγούδι σχετικό με θρύλο και θρήνος.

● **Ιστορικό δημοτικό τραγούδι***, Β' περίοδος (1453-1821) Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, «**Της Αγια-Σοφιάς**», **ο παλαιότερος θρήνος Άλωσης** (χειρόγραφο 15^{ου} αι.: «Άνακάλημα τῆς Κωνσταντινούπολης»).

Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γης, σημαίνουν τα επουράνια,
σημαίνει κι η Αγια-Σοφιά, το μέγα μοναστήρι,
με τετρακόσια σήμαντρα κι εξήντα δυο καμπάνες,
κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και διάκος.

Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι απ' την πολλή την ψαλμουδιά εσειόντανε οι κολόνες.

Να μπούνε στο χερουβικό και να 'βγει ὁ βασιλέας,
φωνή τους ἦρθε ἐξ ουρανοῦ κι απ' ἀρχαγγέλου στόμα:

«Πάψετε το χερουβικό κι ας χαμηλώσουν τ' Ἅγια,
παπάδες πάρτε τα ιερά και σεις κεριά σβηστείτε,
γιατί 'ναι θέλημα Θεοῦ η Πόλη να τουρκέψει.

Μόν' στείλτε λόγο στη Φραγκιά, να 'ρθουν τρία καράβια,
το 'να να πάρει το σταυρό και τ' ἄλλο το βαγγέλιο,
το τρίτο το καλύτερο, την ἅγια Τράπεζά μας,
μη μας την πάρουν τα σκυλιά και μας τη μαγαρίσουν».

Ἡ Δέσποινα τaráχτηκε και δάκρυσαν οι εικόνες.

«Σώπασε κυρά-Δέσποινα, και μη πολυδακρύζεις,
πάλι με χρόνους, με καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι». 30

- Θρακιώτικο «Γιατί πουλί μ' δεν κελαηδείς», συμμετοχή πουλιών σε πένθος:

Γιατί πουλί δεν κελαηδείς πώς κελαηδούσες πρώτα;
Για πώς μπορώ να τραγουδώ 'πως κελαηδούσα πρώτα;
μου κόψαν τα φτερούδια μου, μου κόψαν τη λαλιά μου,
μας πήρανε την Πόλη μας και την Αγιά Σοφιά μας.

- Συμμετοχή ήλιου σε πένθος:

Ήλιε που βγαίνεις το πρωί και βράδυ βασιλεύεις,
όλο τον κόσμο γκιζεράς κι όλη την οικουμένη.
Για πές μας τ' είδες σήμερα κι είσαι σκοτεινιασμένος;"

"Τι να σας πω μωρέ παιδιά, τι να σας μολογήσω;
Επήρε ο Τούρκος τη Σοφιά, το Μεγά Μοναστήρι
Ενώ πιο τραγικά απαντά ο ήλιος στην Πόντιακή
παραλλαγή:

Αϊλί, ντ' είδαν τα μάτια μου'ς σο σημερινόν τη μέραν.
Αντίς αρνιά παιδιά σπαζ' νε, αντίς πρόβατα μάννες,
αντίς τα κράρα τ' άκλερα, σπάζ' νε τα παλληκάρεα.

- Θρήνος με συμμετοχή όλης της φύσης:

Εσείς βουνά θρηνήσετε και πέτρες ραγισθείτε
και ποταμοί φυράσετε και βρύσες ξεραθείτε
και συ σελήνη του ουρανού τη γη μην τη φωτίσεις
κι εσείς νερά τρεχάμενα σταθείτε μην κινείσθε
και θάλασσα βρυχήσθητι την συμφοράν της Πόλης.

- Σε άλλους θρήνους το μήνυμα το μεταφέρουν ναυτικοί. Θρήνος σύγχρονος με Άλωση, λιγότερο λόγιος, με στοιχεία δημοτικού τραγουδιού:

«Ανακάλημα Κωνσταντινουπόλεως»

Θρήνος κλαυθμός και οδυρμός και στεναγμός και λύπη,
Θλίψις απαραμύθητος έπεσεν τοις Ρωμαίοις.

.....
και κάτεργον το υπάντησε, στέκει και αναρωτά το:

- "Καράβιν, πόθεν έρκεσαι και πόθεν κατεβαίνεις;"

- "Ερκομαι ακ τα' ανάθεμα κι εκ το βαρύν το σκότος,
εκ την αστραποχάλαζην, εκ την ανεμοζάλην

.....
Ελάλησεν ο ταπεινός με τα καμένα χείλη:

— «Κόψετε το κεφάλιν μου, χριστιανοί Ρωμαίοι·
επάρετέ το, Κρητικοί, βαστάτε το στην Κρήτην
να το ιδούν οι Κρητικοί, να καρδιοπονέσουν,

.....
Ήλιε μου, ανάτειλε παντού, σ' ούλον τον κόσμον φέγγε
.....
και τώρα την Τουρκόπολην, δεν πρέπει πιο να φέγγεις

● «**Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως**»:

Εκείνη η μέρα η σκοτεινή, αστραποκαϊμένη
της τρίτης της ασβολερής, της μαυρογελασμένης,
της θεοκαρβουνόκαυστης, πουμπαρδοχαλασμένης,
έχασε μάνα το παιδί και το παιδίν τη μάναν,
και των κυρούδων τα παιδιά υπάν ασβολωμένα,
δεμένα από το σφόνδυλα όλα αλυσοδεμένα
δεμένα από τον τράχηλον και το ουαί φωνάζουν.
με την τρομάραν την πολλήν, με θρηνισμόν καρδιάς·

.....
να πάτε όλοι κατ' εχθρών, κατά των Μουσουλμάνων,
και δεύτε εις εκδίκησιν, τρέχετε μη σταθήτε,
τον Μαχουμέτην σφάξετε, μηδέν αναμελείτε,
την πίστιν των την σκυλικήν να την λακτοπατήτε.

.....
ω, Κωνσταντίνε Δράγαζη, κακήν τύχην οπού 'χες,
και τι να λέγω, ουκ ημπορώ, και τι να γράφω ουκ οίδα,
σκοτίζει μου το λογισμόν ο χαλασμός της πόλης.

- Θρήνος από Καρδίτσα, με θυμό για ρόλο Φράγκων:
Να 'μαν δεντρί, λέει, στη Βενετιά, χρυσή μηλιά στην Πόλη,
και κόκκινη τριανταφυλλιά μες τους επτά ουραμούς.
Ν' ανέβαινα να βίγλιζα την Πόλη πώς τουρκεύει.
"Πόλη μου, για δε χαίρεσαι; για δε βαράς παιγνίδια;
"Το πώς μπορώ να χαίρομαι και να βαρώ παιγνίδια.
Μέσα με δέρνει ο θάνατος, ν' όξω με δέρν' ο Τούρκος
κι απ' τη δεξιά μου τη μεριά Φράγκος με πολεμάει".
- Πιο εμφανής η αγανάκτηση σε Ριζίτικο θρήνο:
Πόλη και πού' ν' οι πύργοι σου, και τα καμπαναριά σου
και πού' ν' οι γι-αντρειωμένοι σου, ν-όμορφα παληκάρια;
Η μαύρη γης τα χαίρεται, στο μαυρισμένον Άδη.
Δεν έχω αμάχι τση Τουρκιάς, μηδέ κακιά του Χάρου,
μον' έχω αμάχι τση Φραγκιάς, αμάχι έχω του Φράγκου.
- «**Πατήσαν την Αγια-Σοφιά**»:
Γιε μου πατήσαν την
Αγιά Σοφιά,
το μέγα μοναστήρι-κι όι Μαρούλα μου
πήραν παιδιά απ' το δάσκαλο, κορίτσια απ' το κερκέφι,
πήραν μια δόλια πεθερά, με δεκαοκτώ νυφάδες.
Ν' όλες οι νύφες περπατούν κι όλες μπροστά πηγαίνουν,
μια νύφη άλλο μικρότερη, δεν μπορ' να περπατήσει.
Περπάτα νύφη μ' θαρρετά σαν τσ' άλλες τις νυφάδες³⁵
Δεν μπορώ, αϊ μάνα μ', δεν μπορώ, δεν μπόρ' να περπατήσω.

● Θρήνος από Στερεά Ελλάδα και Θεσσαλία:

«**Σήκω καημένε Κωνσταντή**»

Σήκω καημένε Κωνσταντή.

στην εκκλησιά να πάμε.

Σήκω και ψέλνουν εκκλησιές,

ψέλνουν τα μαναστήρια.

Ψέλνει και η Αγιά Σοφιά με τις χρυσές καμπάνες.

Σιμά να βγούνε τα Ιερά, σιμά να βγούνε τ' Άγια,
φωνή τους ήρθ' απ' ουρανού, που μες' απ' τα ουράνια:

«Πάψετε το Χερουβικό και την Τιμιωτέρα,
παπάδες πάρτε τα ιερά, ψαλτάδες τα χαρτιά σας,
τι' σήμερα πατήσανε την πόλη μας οι Τούρκοι».

Η Παναγιά η Δέσποινα Τα ήκουσε και δακρύζει.
«Σώπα, κυρά μου Δέσποινα και μην πολυδακρύξεις
πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά σου θα 'ναι».

● Συγκινητική η μπαλάντα «Πόλη Κωνσταντινούπολη»*:

Πόλη Κωνσταντινούπολη πατρίδα μου χαμένη
βασίλισσα των πόλεων χιλιοτραγουδισμένη
είσαι στον κόσμο ξακουστή από την ομορφιά σου
για του Βοσπόρου τα νερά και την Αγία-Σοφιά σου.

Πόλη Κωνσταντινούπολη πατρίδα μου χαμένη
η θύμησή σου στην καρδιά νοσταλγικά μου μένει
κι όσο κι αν είμαι μακριά απ' τα άγια χώματά σου
ο λογισμός μου βρίσκεται παντοτινά κοντά σου.

● Παράσταση «Και με φως και με θάνατον ακαταπαύστως»*: Γ. Νταλάρας τραγουδά ποντιακό «Η Ρωμανία Επάρθεν», Λ. Κονιόρδου απαγγέλλει «Πάρθεν» Καβάφη.

● Η Άλωση δε γέννησε στη συνείδησή μας την εντύπωση του τέλους κι έκτοτε η χρησμολογική παραγωγή γίνεται ελπιδοφόρα*. Υπήρχαν και χρησμοί που προέβλεπαν «το τέλος της βασιλείας του Ισμαήλ» και βοήθησαν σε δημιουργία θρύλων. Χειρόγραφα του 15^{ου} και 16^{ου} αι.:

Έφθασεν καιρός του τρύγου
ως δια να ξολοθρεύσει
παν γένος Ισμαηλίτων...

ΘΡΗΝΩΝ ΜΕΣΑΔΠΟ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

- Νέες τεχνολογίες: ζωντανή, παραστατική, εύπεπτη παρουσίαση. Συμβολή σε επιβίωση θρύλων και θρήνων και εξάπλωση σε νεότερες γενιές, που αποκόπηκαν (πυρηνική οικογένεια, σύγχρονος τρόπος ζωής, ελάχιστη παρουσία σε Α.Π.).
- Φωτόδεντρο*-μαθησιακό αντικείμενο «Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης-Θρήνοι, Θρύλοι, Παραδόσεις»: διαδραστική παρουσίαση ιστορικού υλικού και διερευνητική δραστηριότητα, μέσα από ποιήματα, τραγούδια, κειμενικές πληροφορίες, αρχεία ήχου, βίντεο, εικόνες. Επιβάλλεται αξ

Τῆς Ἀγιά-Σοφιάς (Δημοτικό)	Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς
Σήκω καημένη Κωνσταντή (δημοτικό)	Ο παπᾶς τῆς Ἀγίας Σοφίας
Κ' ἡ Δέσποινα ὡς τ' ἄκουσε (Ριζίτικο)	Ἡ Ἀγία Τράπεζα
Το ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀνωνύμου	Τα μισοστηγανισμένα ψάρια
Πάρθεν ἡ Ρωμανία (Δημοτικό)	
Το κρούσος τῆς Ἀντριανούπολης (Δημοτικό)	
«Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (δημοτικό)	
Πάρθεν, Κ. Καβάφη (Ποίημα)	
Μαρμαρωμένη Βασιλιά!, Κ. Καρυωτάκη (Ποιήμα)	

- Γραφιστική αναπαράσταση Πόλης με ψηφιακούς πίνακες (Helbert*)
- Alfavita*, ψηφιακή αναπαράσταση πολιορκίας
- DVD: 20 θρήνοι Άλωσης με εικόνες (YouTube)
- Ιστοσελίδα* με πληροφορίες για θρήνους και DVD με 9 θρήνους και τραγούδια Άλωσης.
- Ημίωρο βίντεο με κρυφές πύλες Αγίας Σοφίας υπόγειες στοές, θρύλους.
- 2 ημίωρα βίντεο: σκηνές Άλωσης, αφιέρωμα ΡΙΚ: μνήμες, θρύλοι, τραγούδια, θρήνοι, μαρτυρίες για κρυφό σπήλαιο με Μαρμαρωμένο Βασιλιά-Ιωάννη Βατάτζη, μισοσηκωμένο με μισοβναλμένο ξίφος.

ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΠΗΡΑΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ, ΠΗΡΑΝ ΤΗΝ	
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΑΚΗ	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ
1. Γιατί πουλί δεν κελαηδεί	12. Πήραν την Πόλιν
2. Σημαίν' θεός, σημαίν' η γη	13. Πού πας Χελιδονάκι μου
3. Να πέταγα πολύ ψηλά	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΥΜΕΛΗ
4. Τρία κοράβια φεύγουνε	14. Θέλω ν' ανέβω σε βουνό
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ	15. Ήλιε που βγαίνεις το πρωί
5. Από την Πόλη ως τη Σαλονίκη	16. Σήκου, καμήνε Κουσαντή
6. Να 'μην δεντρί στη Βενετιά	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
7. Στην Πόλη γράφουν τα χαρτιά	17. Τρεις καλονόροι Κρητικοί
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟ	18. Μον' δώστε λόγο στη Φραγκιά
8. Την Πόλιν όντες ορίζεν	19. Ένα πουλάκι Εβήγγη
9. Αγιά Σοφιά μοιρωλογά	20. Ν' εσείς πουλιά μ' πιτσόμουνε
10. Καλοί γειτόνοι έλεγαν	
11. Έναν πουλίν, καλόν πουλίν	

...Γής κι άν τόν κρατάς, δέν τόν έφλαγες λδι.
Δέν πέθλινε. Μαρμάρωσε. Κοιμάται. Θά συπνήσει...

ΚΡΑΥΓΕΣ (Η φλογέρα ούρνα)

2:45 / 25:59

- Βίντεο «Ο Θρύλος του Μαρμαρωμέ Βασιλιά»: ο θρύλος ως λογότυπο εικαστικής μουσικής επένδυση «Θα 'ρθεις σαν ασ...

29 ΜΑΙΟΥ 1453 Η ΠΟΛΙΣ ΕΛΛΩ...ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ...!!!

- Βίντεο: θρήνος (Χ. Αηδονίδης)...

και καρτερεί την
ώρα να' ρθει πάλι ο
αγγελος να τον
σηκώσει.

- Βίντεο: τραγούδι «Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς» με Χ. Αλεξίου, εικόνες Άλωσης, αντίτιπο του θρύλου

Τότε σκοτώθη τ' άλογό του κι
έπεσε κι αυτός. Κι εκεί που
ένας Αράπης σήκωσε το σπαθί
να χτυπήσει το βασιλιά, ήρθε
άγγελος Κυρίου και τον
άρπαξε και τον πήγε σε μια
σπηλιά βαθιά στη γη κάτω,
κοντά στη Χρυσόπορτα.

Και θα σηκωθεί ο
βασιλιάς και θα
μπει στην πόλη από
τη Χρυσόπορτα και,
κυνηγώντας με τα
φουσάτα του τους
Τούρκους, θα τους
διώξει ως την
κόκκινη μηλιά.

- Ηλεκτρονικά μαθήματα ψηφιακή ιστορικά γεγονότα και τραγούδια βιντεομαθήματα, διαδραστικά παι
- Βίντεο: Θρύλοι, θρήνοι και τραγο

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης

Κοινοποίηση

29 ΜΑΪΟΥ 1453

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΕΝΟΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Σημ.: Τραγούδια, αναφερόμενα σε τρεις Κρητικούς καλογέρους, που αρμάτωσαν καράβι, ψάλλοντας το χερουδικό και το «Χριστός ἀνέστη» ή το «Ἄξιόν ἐστιν ὧς» συναντᾶμε σε πολλά μέρη της πατρίδας μας. Πράγματι, κατά την Ἄλωση 40 μοναχοί, κλεισμένοι στον ἑνα ἀπ' τοὺς τρεῖς πύργους τῆς παραλίας, τὸν πύργο τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, πολέμησαν γενναῖα καὶ δὲν παραδόθηκαν, προτιμήσαντες τὴν αὐτοθυσία. Τοὺς ἄλλους δύο πύργους τῆς παραλίας, τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Λέοντος, τοὺς ὑπερασπίζονταν Κρητικοί, πού ἦσαν οἱ μόνοι πού δὲν ἠττήθηκαν καὶ δὲν κατέθεσαν τὰ ὅπλα.

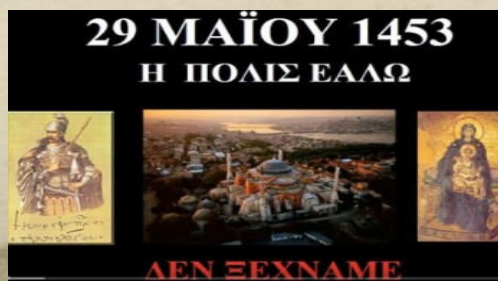
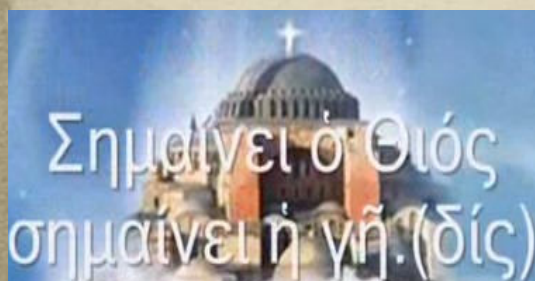
Ὅταν ὁ Μωάμεθ πληροφορήθηκε τὴν ἀντίσταση τῶν μοναχῶν, πού εἶχαν δικό τους πλοῖο καὶ μποροῦσαν νὰ φύγουν ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν ἀγῶνα, καθὼς καὶ τῶν Κρητικῶν, διέταξε νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ φύγουν. Οἱ Κρητικοὶ δέχτηκαν, ἀλλὰ δὲν παρέδωσαν τὰ ὅπλα τους καὶ ἔφυγαν ὅπλισμένοι, φθάσαντες μετὰ ἑνα μῆνα στὴν Κρήτη ὅπου μετέφεραν τὴ θλιθερὴ εἶδηση.

Οἱ καλόγεροι ὁμοῦ συνέχισαν τὸν ἀγῶνα μὲ αὐταπάρνηση καὶ ὅταν παραδιά-

Σημ.: Τὸ ὧς ἄνω τραγούδι ξεκινάει μὲ τοὺς στίχους τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ «Κριματισμένου» (παράλογη) καὶ συνεχίζει μὲ στίχους ἐκ τῶν γνωστῶν, πού ἔχουν ὡς θέμα τὴν διακοπείσα στὴν Ἁγία Σοφία τελευταία λειτουργία. Γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ θέμα δημιουργήθηκαν πολλοὶ θρύλοι πού διατηροῦσαν ἀσβεστή τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπανάκτησης τῆς Πόλης καὶ τῆς Ἁγιά-Σοφιάς καὶ δυνάμωναν τὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση. Θὰ ἀναφέρω μία πού ἔχει καταγράψει ὁ «πατέρας» τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας, Ν. Πολίτης:

Ὁ παπᾶς τῆς Ἁγιά Σοφιάς

«Ὅταν οἱ Τούρκοι μπήκαν 'ς τὴν Ἁγιά-Σοφιά, ἕνας παπᾶς ἔκανε τὴ λειτουργία. Οἱ χριστιανοὶ πού ἦσαν μαζωμένοι ἐσκόρπισαν, καὶ ἕνας γιαντίσαρος σήκωσε τὸ σπαθὶ του νὰ σκοτώσῃ τὸν παπᾶ. Ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κόψῃ, γιατί ἀφανίστηκε ἀπ' ἐμπρὸς του, καὶ θὰ γυρίσῃ πάλι νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία τὸν καιρὸ πού ἡ Ἁγιά-Σοφία θὰ γίνῃ πάλι δική μας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Κωνσταντινούπολη: η βασίλισσα των πόλεων, πρωτεύουσας της Ρωμιοσύνης, το καύχημα του χριστιανικού ελληνισμού. Το διάβα της, δέος σε Έλληνα επισκέπτη.
- Άλωση, αποφράδα Τρίτη 29 Μαΐου 1453: σηματοδότηση τέλους ενός απaráμιλλου πολιτισμού που σάρωσε βάρβαρος κατακτητής.
- Η λαϊκή συνείδηση δεν απεδέχθη ως τετελεσμένη την έλλειψη του ιερού συμβόλου. Λαϊκή μούσα και λόγια κοινότητα δημιούργησαν θρήνους με ελπιδοφόρο μήνυμα. Στο ίδιο μοτίβο οι θρύλοι με πιο διαδεδομένο τον Θρύλο του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά».
- Σήμερα: θρύλοι, θρήνοι και τραγούδια Άλωσης, κομμάτι λαϊκού πολιτισμού, αποτύπωμα ιστορικών στιγμών, έκφραση συλλογικής συνείδησης.
- Νέες Τεχνολογίες - Σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας, με πολυτροπική παρουσίαση: σημαντικό ρόλο σε διάσωση, διάδοση, αξιοποίηση.
- Προσωπική τοποθέτηση: η διαφύλαξη και διάδοσή τους, ως στοιχεία λαϊκού πολιτισμού, είναι σημαντική, καθώς αυτός αποτελεί τη βάση της εθνικής

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

➤ ΒΙΒΛΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

- Δημαράς, Κ. (7^η έκδοση 1985). ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Αθήνα: ΙΚΑΡΟΣ
- Καρζής, Θ. (2002). ΟΙ ΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ – Β΄ Τόμος Κωνσταντινούπολη. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ
- Μελισσείδης, Ι., Ζαβολέα-Μελισσείδου, Ρ. (απόδοση στη Νέα Ελληνική). ΕΛΛΩ Η ΠΟΛΙΣ (Τόμος 1). Αθήνα: Βεργίνα
- Μερακλής, Μ. (3^η έκδοση 2011). ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ – Κοινωνική Συγκρότηση – Ήθη και Έθιμα – Λαϊκή Τέχνη. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα
- Πολίτης, Λ. (3^η έκδοση 1980). ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Πολίτης, Ν. (2013). Οι παραδόσεις του ελληνικού λαού – Τόμος Α. Αθήνα: Λαμπράκη

- iellada.gr Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: «Ο θρύλος που τρομάζει τους Τούρκους». (2019): iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasiliaso-thrylos-poy-tromazei-toys-toyrkoys
- iellada.gr Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς αναμένει τους Έλληνες... Συγκλονιστικό ρωσικό βίντεο με ελληνικούς υπότιτλους για το Βυζάντιο! (2018): iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasilias-anamenei-toys-ellines-sygklonistik-ro-siko-vinteo-me-ellinikoys
- iellada.gr Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς - Ο τελευταίος Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (2018): iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasilias-o-teleytaios-aytokratoras-toy-vyzantioy
- iefimerida.gr Σαν σήμερα έπεσε η Πόλη: Οι θρύλοι και η πραγματικότητα για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης: iefimerida.gr/news/107768/oi-thryloi-kai-η-πραγματικότητα-για-την-άλωση-της-κωνσταντινούπολης
- Θρήνοι τής Άλωσης: users.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/lamentations-constantinople.htm
- Ηλιάδη, Ι. (2015). Οι θρύλοι των Τούρκων για την

- Μαντζιάρης, Χ. (2018). Οι θρύλοι θα βγουν αληθινοί!: iellada.gr/thriskeia/oi-thryloi-tha-vgoyn-alithinoi-erhetai-i-dikaiosi-gia-tin-agia-sofia
- Metapedia. Κόκκινη Μηλιά: el.metapedia.org/wiki/Κόκκινη_Μηλιά
- Now24.Ο Antoine Helbert δημιουργεί εντυπωσιακή ψηφιακή αναπαράσταση της Κωνσταντινούπολης: now24.gr/o-antoine-helbert-dimiourgi-mia-entiposiaki-psifiaki-anaparastasi-tis-konstantinoupolis-ikones/
- Πεμπτούσια (2011). Θρύλοι που συνδέονται με την Αγία Σοφία: pemptousia.gr/2011/05/thrili-pou-sindeonte-me-tin-agia-sofi/
- Πόλη Κωνσταντινούπολη (τραγούδι): greeklyrics.gr/stixoi?view=single&tplview=lyric&id=24859
- Σιδηράς, Ι. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. ΚΑΣΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη: kastropolites.com/τα-εγκαίνια-της-αγίας-σοφίας-στην-κωνσ/
- Λυγερός, Ν. (2017). Η άλωση δεν είναι οριστική - Θρύλοι, παραδόσεις και τραγούδια για την άλωση -

- Στίχοι Ποιήματα Μεταφράσεις: stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=77897
- Σύλλογος Φίλων των Απανταχού Κρυπτοχριστιανών (2019). Ενθάδε κείται ο 13^{ος} Απόστολος: sfa-cryptochristian.blogspot.com/2019/05/13.html
- Φιαμού, Α. (2012). Θρύλοι για την άλωση της Πόλης: pemptousia.gr/2012/05/thrili-gia-tin-alosi-tis-polis/
- Φουρτούνης, Β. (2012). Οι θρήνοι για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης: fourtounis.gr/arthra/2012/05/28/28-05-2012.html
- Φωτόδεντρο –Ψηφιακό Σχολείο. (2015): photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801

➤ **You Tube**

- Αηδονίδης, Χ. Θρήνος για την Άλωση της Πόλης: youtube.com/watch?v=l8vjNa5botA
- Αλεξίου, Χ. Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: youtube.com/watch?v=fc4N8Q1P5J0

- Άλωση της Πόλης & Μαρμαρωμένος Βασιλιάς (Α΄ και Β΄ μέρος): youtube.com/watch?v=I-2JqZPMZ6A και youtube.com/watch?v=jtY3Qsj3Urc
- Η Ρωμανία Επάρθεν (Νταλάρας, Γ.) και Πάρθεν (Κονιόρδου, Λ.): youtube.com/watch?v=BsSPSGCMiTg
- Θα 'ρθεις σαν αστραπή: youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE
- Τα Μυστήρια και οι Θρύλοι της Αγίας Σοφίας: youtube.com/watch?v=MULCWYZXaOA και youtube.com/watch?v=XwfWioT_PfA
- Της Αγια-Σοφιάς: youtube.com/watch?v=4VhGY7Mzo-0
- Τραγούδια και θρύνοι για την Άλωση της Πόλης και την Αγια-Σοφιά: youtube.com/watch?v=SWx3_o9ywiQ
- Τρεις καλογέροι Κρητικοί: youtube.com/watch?v=peLGC54vYuU
- Ο Θρύλος του Μαρμαρωμένου Βασιλιά: youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE

Σας ευχαριστώ
πολύ για την
προσφορά σας!